

Ольга Карабінович
(Івано-Франківськ, Україна)

РОЗУМІННЯ НАУКОВЦЯМИ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сучасна наукова думка стоїть на роздоріжжі щодо того як оцінити досконалість педагогічної діяльності.

Питання розуміння професійної компетентності майбутнього фахівця - вчителя іноземних мов є на сьогодні вкрай актуальними, оскільки пов'язані з Україною, яка має бути більш відкритою для міжнародного співробітництва. Чимало роль належить тенденціям зростання статусу вивчення іноземних мов, які є мовами міжнародного спілкування.

Для подальшого детального вивчення проблеми потрібний детальний аналіз вищезазначених понять та їх розуміння науковцями.

У Законі України «Про освіту» до таких термінів належить «професіоналізм», «профкомпетентність» та ін.

Над вищезазначеними дослідженнями працювали українські і зарубіжними науковці.

Вчені М. Галагузова, В. Кричевський, Л. Соломко, О. Шиян та ін. визначили основні підходи до підвищення фахової компетентності вчителя іноземних мов. В. Беспалько, А. Вербицький, Г. Селевко та ін. аналізують взаємозв'язок фаховості вчителя іноземних мов з оволодіннями технологіями організації освітнього процесу.

Зарубіжні вчені (Д. Бритела, Є. Джимеза, П. Мерсер, М. Робінсон та ін.) досліджували проблеми фахової компетентності вчителя.

Все ж дане питання на сьогодні потребує детальнішого аналізу.

Зазначимо, що з часів Аристотеля цікавили питання визначення спектру можливостей та фахових знань.

Відомий чеський педагог Я.А. Коменський наголошував, що той, хто вибрав своєю професією учительство, повинен бути чесним, знаючим, наполегливим, добродішним, освіченим, безмежно любити свою професію, пробуджувати зацікавлення професією [3].

Ніби продовжуючи ідею Я. А Коменського, К. Ушинський наголошує, що мистецтво фахівця пов'язане не лише з любов'ю до професії, а й відповідальністю, знанням власної справи [5].

Сьогодні якість фахової підготовки майбутнього вчителя іноземної мови ми аналізуватимемо через поняття «фахова компетентність». В методиці та педагогіці використовуються синонімічні поняття «педагогічна майстерність», «готовність до педагогічної діяльності».

Аналіз сучасних досліджень привів нас до переконання, що на сьогодні вивчення даної проблеми умовно можна розділити на дві групи. Одні асоціюють поняття «професіоналізм» з компетентністю (А. Реан, О. Дубасенюк, І. Зязюн та ін.). Вони наголошують, що фахова компетентність є важливою складовою професіоналізму. Інші (А. Деркач, І. Багаєва, Є. Ісаєв, В. Слободчиков та ін.). порівнюють професіоналізм з майстерністю. Вони ставлять фаховість вчителя іноземних мов на перше місце.

Проаналізуємо бачення цих учених детальніше.

І. Зязюн визнає складовими професіоналізму в будь-якій професії компетентність і систему умінь. Однак, як зазначає науковець, в роботі учителя іноземної мови потрібно розвивати ще й особистісні якості, які дадуть змогу вчителю стати інструментом впливу на вихованця, сформувані не тільки його знання, а й облагородити душу [5].

Науковець розуміє під змістом фахової компетентності не лише включає знання з фаху, а й методику викладання. Окреме місце він відводить педагогіці й психології, високому рівні самосвідомості, індивідуальним здібностям та фахово-значущим якостям.

Він зазначає, що складовими професіоналізму в будь-якій професії є компетентність і озброєність системою вмінь. Але в педагогічній діяльності, на його думку, для професіоналізму мало лише цих компонентів. Необхідні певні особистісні якості, тому що сам педагог є інструментом впливу на учня. І цей інструмент - його душа [5].

Дещо по-іншому підходить до розуміння фахової компетентності вчителя іноземної мови О. Дубасенюк. Вона стверджує, що професіоналізм учителя іноземних мов має передбачати фахові спрямованість і здібності (педагогічні і мовленнєві) [1].

В. Журавльов виокремлює групи фахових умінь вчителя іноземних мов:

- само-оцінні та зовнішньо-оцінні (відповідність знань відповідному фаху та освітній програмі, володіння інтроспекцією і методичною самооцінкою, умінням змоделювати освітній процес);
- фахову характеристику (знання категоріального апарату структури та компонентів освітнього процесу, володіння основами комп'ютеризації, діагностування та можливістю виявити здібних до комунікації учнів;
- володіння засобами соціального та психологічного захисту учнів від несприятливих факторів [2].

Як видно з вищесказаного друга група характеризує змістовий аспект фахової компетентності майбутнього учителя іноземної мови. Інші ж є умовами, завдяки яким можна виявити фахову компетентність.

Ще один підхід у вивченні даного питання – визначення фахової компетентності через освітній рівень, при чому без урахування мотиваційно-потребнісної сфери (В. Адольф, А. Вербицький, Н. Кузьміна та ін.).

В. Радул структурує фахову компетентність педагога, додаючи до освітніх потреб ціннісні орієнтації фахівця, мотивуючу складову діяльності, особливості співпраці та взаємостосунків із людьми, культуру спілкування та порозуміння, можливість розвивати себе [6].

Як бачимо на сьогодні у наукових джерелах не простежується єдиного підходу до розуміння означеного поняття. Науковці виділяють основні та другорядні складові, порівнюють «професіоналізм» з фаховістю тощо.

Чимало науковців (К. Левітан, Л. Мнацкян та ін.) співвідносять професіоналізм із самоосвітою, знаннями, вміннями (В. Синенко), фаховим потенціалом (І. Підласий), соціальною зрілістю (В. Радул).

Фахова компетентність вчителя іноземної мови буде ефективною за певних умов: базові та спеціальні компетенції, які розвиваються під час занять; має носити практичний зміст; дана компетентність передбачає практичну адаптацію, формує творче ставлення до професії; використовується педагогічна рефлексія.

Роблячи підсумок вищесказаного, маємо наголосити, що фахово компетентний майбутній фахівець іноземної мови – це особистість, яка може не лише на високому рівні комунікувати, але й володіти педагогічними здібностями, тактом, педагогічною культурою. Це особистість, яка будучи позитивною досягає чималих результатів у освітньому процесі, вихованні учнів.

Чимало наукових досліджень з питань фахової педагогічної компетентності проаналізовані зарубіжними вченими. Зокрема, Д. Брителл, переконує, що «людина або компетентна, або ні щодо потрібного рівня засвоєння знань» [8, с. 25].

Цікавим для нас є той факт, що, наприклад, у США пріоритетною у фаховій компетентності спеціаліста з іноземних мов є піврозпад компетентності. Сутність цього поняття у постійному оновленні знань, оволодінні новою інформацією. Саме тому компетентність фахівця знижується на 50 % [10].

Американською освітньою системою учительських стандартів визначено чіткі вимоги щодо одержання сертифікату вчителя іноземних мов. Зокрема, сюди входить такі компетентності:

1. повна відповідальність за знання учня;
2. знання іноземної мови та методики її викладання;
3. уміння здійснювати управління освітньою системою учня;

4. постійне удосконалення власних знань, виходячи з потреб своїх вихованців [10].

Дещо по іншому підходять до фахової компетентності вчителя іноземної мови у Франції. Вони зазначають, що завдяки фаховій компетентності громадяни отримують певний рівень навченості, який допоможе їм зреалізувати себе у соціумі [3, с. 24]. Віван де Ландшеєр, французька дослідниця зазначає, «фахову компетентність як поглиблене знання або засвоєне вміння, а мінімальну компетенцію як особливий рівень знань і вмінь» [4].

Канадійці (Х. Мурей, М. Леннон, М. Робінсон та ін.) розуміють фахову компетентність не лише як знання іноземної мови (змістовна складова), але й педагогічна та комунікативна, володіння ефективними технологіями викладання, створення можливості для практики й зворотного зв'язку [10].

Ще далі пішли у своєму розумінні фахової компетентності учителя іноземних мов швейцарські вчені. Вони розробили фаховий профіль вчителя іноземних мов. Серед фахових компетентностей визначено спеціальну, персональну і соціальну. Для вчителя іноземних мов важливою є інтеркультурна компетентність - посередник між рідною й іноземною культурами [8].

Отже, ми вважаємо, що фахова компетентність учителя іноземних мов – це якості майбутнього професіонала до яких належать розумові, методичні, психологічні, соціальні, завдяки яким здійснюється успішне оволодіння учнями іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Дубасенюк О. Концептуальні положення теорії професійної виховної діяльності педагога. *Педагогіка і психологія*. 1994. № 4(5). С. 90-97.
2. Журавлєв В.И. Стандарты в формировании и поддержании профессионализма педагогов *Проблемы обновления содержания общего образования* : РПИ, 1992. 100 с.
3. Коменский Я.А. Избр. пед. соч. Москва, 1955. 368 с.
4. Ландшеер В. Концепция «минимальной компетентности». *Перспективы: вопросы образования*. 1988. №1. С. 27-34.
5. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; За ред. І.А.Зязюна. Київ, 1997. 349 с
6. Радул В.В. Соціальна зрілість молодого вчителя. К., 1997. 269 с.
7. Шиян О.М. Аутопедагогическая компетентность учителя. *Педагогика*.1999. №1. С. 63-68.
8. Anforderungsprofil für DaF / DaZ – Lehrer und Lehrerinnen *Arbeitskreis DaF, Runbreif*, 1996 № 30. P. 31-36.
9. Britell J.K. Competency and Excellence // *Munimum Competency Achievement Testing/ Taeger R.M.& Tittle C.K. (eds.) – Berekley*, 1980. P. 23-29.
10. Chomsky N. Aspects of the Theory of Syntacts *Boston*, 1965. 275 p.